

รูปแบบการเรียนรู้เพื่อการสืบสานภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเซรามิกชุมชนจังหวัดลำปาง

MODEL LEARNING OF WISDOM ENTREPRENEUR CERAMIC IN LAMPANG PROVINCE

อรรษรัตน์ ตาเมืองมูล¹ และอัจฉรา ศรีพันธ์

Aukarat Tamuangmoon and Atchara Sriphan

มหาวิทยาลัยนเรศวร

Naresuan University

Email:: Aukaratt59@nu.ac.th¹

Received 30 March 2023; Revised 24 May 2023; Accepted 24 May 2023.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของกระบวนการสืบสานภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเซรามิกชุมชนจังหวัดลำปาง 2) เพื่อสร้างรูปแบบการเรียนรู้เพื่อการสืบสานภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเซรามิกชุมชนจังหวัดลำปาง พื้นที่วิจัย คือ หมู่บ้านศาลาเม็ง ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ Qualitative Research โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 13 คน ได้มาจากการการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แนวคำถามในการสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของกระบวนการสืบสานภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเซรามิกชุมชนจังหวัดลำปาง ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้จะใช้จะถ่ายทอดกระบวนการผลิตเซรามิก ให้กับบุคคลที่ครอบครัวเดียวกันเท่านั้น ขาดการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ยังใช้วิธีการสาธิตและลงมือปฏิบัติจริงเพื่อฝึกความชำนาญ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เห็นกระบวนการผลิตอย่างชัดเจน ซึ่งวิธีการนี้จะทำให้ผู้รับการถ่ายทอดได้ใช้ความคิดของตนเองเพียงอย่างเดียว ผู้วิจัยจึงได้พัฒนารูปแบบการเรียนรู้เพื่อการสืบสานภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเซรามิกชุมชนจังหวัดลำปาง โดยการนำวิธีการสืบสานภูมิปัญญาในอดีตมาปรับประยุกต์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน ด้วยรูปแบบการเรียนรู้ EWC Learning Model ภายใต้มิติการสืบสานภูมิปัญญาที่สำคัญ 2 มิติ ได้แก่ มิติการเรียนรู้จากประสบการณ์ และ มิติการถ่ายทอดการเรียนรู้ เพื่อสืบทอด สืบสาน รักษา ต่อยอด และปรับประยุกต์สู่การเสริมสร้างสมรรถนะการเป็นผู้ประกอบการในยุคดิจิทัลต่อไป

คำสำคัญ: รูปแบบการเรียนรู้, การสืบสานภูมิปัญญา, ผู้ประกอบการเซรามิก

Abstract

This research article The objectives were 1) to study the current state of the process of inheriting the wisdom of community ceramic entrepreneurs in Lampang Province, and 2) to create a learning model for inheriting the wisdom of community ceramic entrepreneurs in Lampang Province. The research area was Sala Village. Meng, Tha Pha Sub-district, Ko Kha District, Lampang Province, was a qualitative research study with 13 key informants obtained by purposive selection. research tools It is an interview question.

The results showed that The current state of the process of inheriting the wisdom of ceramic entrepreneurs Lampang Community The knowledge transfer will be used to convey the ceramic production process. to persons of the same family only Lack of use of modern technology Demonstration and hands-on methods are also used to practice proficiency. to achieve learning that sees the production process This method allows the recipient to use their ideas alone. The researcher, therefore, developed a learning model for the continuation of the wisdom of community ceramic entrepreneurs in Lampang Province. By bringing the methods of inheriting the wisdom of the past to adapt to keep up with the changes of the modern world. with the learning model, EWC Learning Model under the continuation dimension Two important dimensions of wisdom are learning from experience and learning transfer dimension for inheriting, continuation, preservation, development, and adaptation. To strengthen entrepreneurship in the digital age

Keywords: learning style, Continuation of wisdom, Ceramic entrepreneurship

บทนำ

ภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน ถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชน ทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ เนื่องจากภูมิปัญญาชาวบ้านเกิดขึ้นจากความรอบรู้ ประสบการณ์ แนวคิดที่สังคม หรือชุมชนได้ถ่ายทอดสืบสานต่อกันมา ด้วยคนไทยแต่โบราณมีภูมิปัญญาฉลาดล้ำลึกในการประดิษฐ์คิดค้น สร้างสรรค์เพื่อใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นเพื่อการดำรงชีวิตอย่างสุขกายสบายใจ โดยเฉพาะภูมิปัญญาด้านปัจจัยพื้นฐานแห่งการดำรงชีพ ประกอบด้วยความสามารถในการแสวงหาอาหาร การปลูกสร้างที่อยู่อาศัย การคิดค้นประดิษฐ์สิ่งทอเพื่อการนุ่งห่ม และความรู้ในการบำบัดรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งช่วยให้สังคมไทยนับแต่อดีตดำรงอยู่ได้อย่างสุขสงบ สืบถึงปัจจุบันภูมิปัญญาเหล่านี้เสริมสร้างคุณลักษณะแก่สังคมไทย ให้รู้จักการผ่อนสั้นผ่อนยาว ผ่อนหนักให้เป็นเบา ผ่อนร้ายให้กลายเป็นดี มีความมัธยัสถ์อดออม จนเกิดเป็นความมั่นคงในทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ แบบพึ่งพาตนเองได้ในลักษณะแบบพอมีพอกิน และสามารถนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ในการพัฒนาประเทศได้อย่างคุ้มค่า (Thailand Science Park, 2001)

เซรามิกของจังหวัดลำปาง เป็นเครื่องปั้นเซรามิกที่มีคุณภาพดีและมีประวัติอันยาวนาน โดยนำดินขาวซึ่งเหมาะแก่การทำเครื่องปั้นเซรามิกผลิตภัณฑ์เซรามิกที่ผลิตจากดินที่นี้จึงมีคุณภาพสูง มาปั้นขึ้นรูปซึ่งจุดเริ่มต้นของอุตสาหกรรมเซรามิกลำปางนั้น เริ่มจากนายชิมหุยขาวจีนเมืองไท่ปู้ซึ่งเป็นเมืองที่มีชื่อเสียงทางด้านการผลิตถ้วยชาม ค้นหาแหล่งดินขาวเพื่อเอามาทดลองทำถ้วยชาม จนกระทั่งในราวปี พ.ศ. 2498 – พ.ศ.2499 ได้พบแหล่งดินขาวที่บ้านปางค่า อำเภอแจ้ห่ม จึงได้เริ่มทดลองผลิตเครื่องปั้นเซรามิก ตั้งแต่นั้นมาเซรามิกลำปางจึงได้มีการพัฒนาเรื่อยมา จนถึงปัจจุบันเซรามิกลำปางเป็นสัญลักษณ์ไก่เพราะเดิมนั้นในยุคสมัยหนึ่งจังหวัดลำปางได้ชื่อว่าเมือง กุกกูนคร ซึ่งแปลว่าไก่ขาว เซรามิกลำปางในยุคแรก ๆ จึงนิยมวาดลวดลายไก่ลงไปในผลิตภัณฑ์ จนกลายเป็นสัญลักษณ์ถ้วยชามไก่ของเมืองลำปางจวบจนทุกวันนี้ (Ceramic S.T.C. ,2023) กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการปั้นเซรามิก บ้านศาลาเม็ง ตำบลท่าผา อำเภอ เกาะคา จังหวัดลำปาง ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษหรือในครอบครัว และการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ โดยผ่าน

กระบวนการเรียนรู้แบบสังเกต ประกอบด้วย 4 กระบวนการหลัก คือ 1) กระบวนการใส่ใจ 2) กระบวนการจำ 3) กระบวนการกระทำ และ 4) กระบวนการจูงใจ เป็นการสนับสนุน ส่งเสริมความเข้มแข็งเศรษฐกิจของชุมชนจึงได้มีแนวทางการพัฒนาส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มการผลิตเซรามิกภายใต้แนวคิด “สืบสานหมู่บ้านท่องเที่ยวเซรามิกเกาะคา” (Panatanont Thienprapakul, 2014, p.2)

จากที่กล่าวมาข้างต้น เซรามิกเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศไทย เนื่องจากการผลิตเซรามิกจะใช้วัตถุดิบภายในประเทศเป็นหลัก มีการใช้แรงงานจำนวนมากทำให้เป็นแหล่งสร้างอาชีพของคนในท้องถิ่น และสร้างรายได้มูลค่าสูงจากการส่งออกให้กับประเทศ ผู้วิจัยเกิดความตระหนักและมีความสนใจในการพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้เพื่อการสืบสานภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเซรามิกชุมชนจังหวัดลำปาง โดยการศึกษาแบบการเรียนรู้ การอนุรักษ์ และการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ของกลุ่มเครื่องปั้นดินเผา บ้านศาลาเม็ง หมู่ที่ 9 ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ตระหนักถึงคุณค่า และเกิดการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของการปั้นเครื่องปั้นดินเผาให้ลูกหลานสืบทอดต่อไป ภายในกระบวนการเรียนรู้รูปแบบการเรียนรู้เพื่อการสืบสานภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเซรามิกชุมชนจังหวัดลำปาง

วัตถุประสงค์การวิจัย

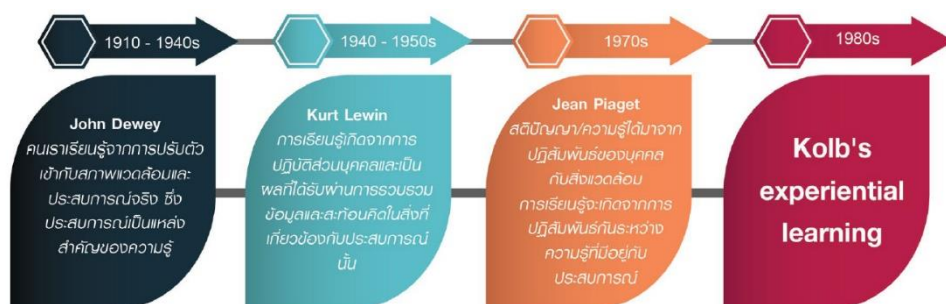
1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของกระบวนการสืบสานภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเซรามิกชุมชน จังหวัดลำปาง
2. เพื่อสร้างรูปแบบการเรียนรู้เพื่อการสืบสานภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเซรามิกชุมชน จังหวัดลำปาง

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการทบทวนประมวลเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังต่อไปนี้

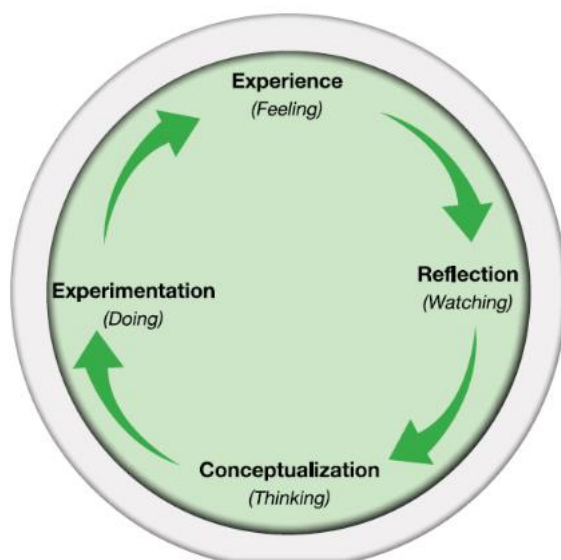
รูปแบบการเรียนรู้เพื่อการสืบสานภูมิปัญญา

รูปแบบการเรียนรู้เพื่อการสืบสานภูมิปัญญา หมายถึง แบบจำลองหรือตัวแบบอย่างที่ย่อยและแสดงหรืออธิบายปรากฏการณ์ให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น เป็นสิ่งที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นจากหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด และความเชื่อที่เกี่ยวข้องที่ชี้แนะแนวทาง วิธีการ และสามารถนำแนวคิดที่ได้มาพัฒนารูปแบบนี้ได้มาจากการแนวคิดที่มีความสัมพันธ์กันสมเหตุสมผลและอ้างอิงได้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้เข้าใจชัดเจนมากขึ้น ต้องมีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างในการสร้างรูปแบบนำ เอาข้อมูลที่จัดเก็บมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อกำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของรูปแบบ กำหนดโครงสร้าง และข้อเสนอของรูปแบบอย่างชัดเจน เพื่อนำ ไปสู่ผลสรุปเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ได้อย่างชัดเจน ภายใต้ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (experiential learning theory) มีรากฐานแนวคิดมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ของนักวิชาการ ได้แก่ (Kolb, 1984)

ภาพที่ 1 ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ John Dewey, Kurt Lewin และ Jean Piaget

โดยปกติแล้วการเรียนรู้จากประสบการณ์จะเกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว หากเราต้องการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เราได้รับผ่านเหตุการณ์ใดๆ ต้องวางแผนพัฒนาการเรียนรู้ขึ้นเพื่อที่จะได้เรียนรู้อย่างแท้จริง การเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb แบ่งเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

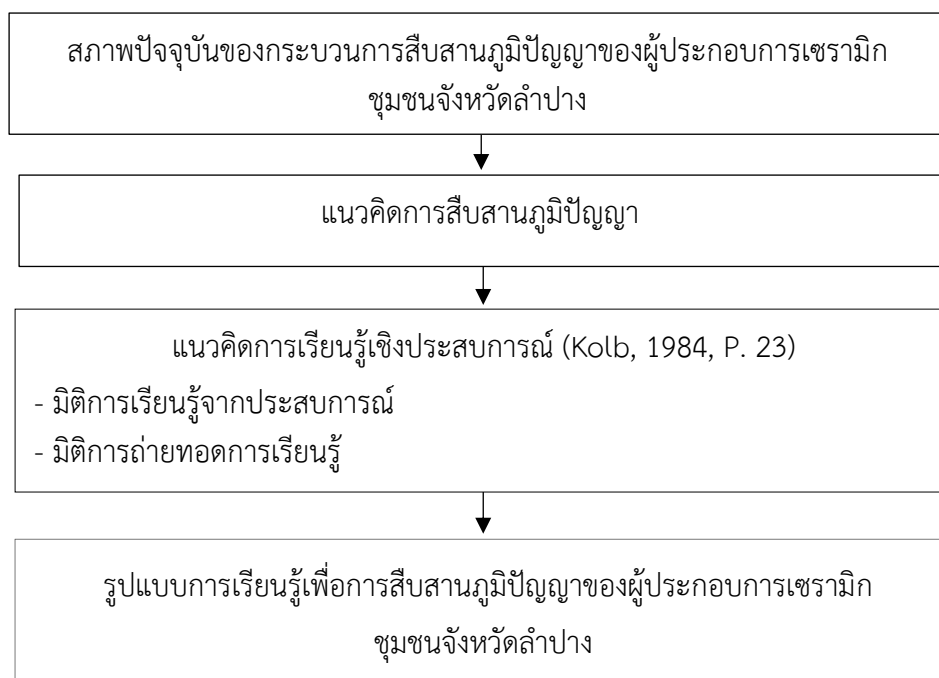

ภาพที่ 2 Kolb's learning cycle

ผู้ประกอบการเซรามิกชุมชนจังหวัดลำปาง

ผู้ประกอบการเซรามิกชุมชนจังหวัดลำปาง บ้านศาลาเม็ง หมู่ที่ 9 ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เป็นหมู่บ้านที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานการพัฒนาเพื่อพัฒนาศักยภาพของคนและชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ ประกอบกับนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นของผู้บริหารเทศบาลท่าผาที่ได้มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีประชาชนดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและมีการจัดโครงการฝึกอบรมส่งเสริมอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ พร้อมทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิตพื้นบ้านและศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านทำให้ชุมชนมีรายได้หมุนเวียน อาจกล่าวได้ว่าบ้านศาลาเม็ง หมู่ที่ 9 ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เป็นชุมชนที่เห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องปั้นดินเผา ที่มีศักยภาพเชิงพื้นที่ด้วยความพร้อมในด้านแหล่งวัตถุดิบสำคัญในการผลิตเซรามิกและแรงงานมีฝีมือในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เซรามิกเป็นจำนวนมาก จนเกิดผลิตภัณฑ์ที่มีจุดเด่น ของจังหวัด จนเป็นที่จดจำและเลื่องลืออย่าง “ซามตราโก” ที่ได้ขึ้นทะเบียน สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications : GI) ด้วยลักษณะเฉพาะถิ่นที่โดดเด่นทั้งกระบวนการผลิตและลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดลำปาง ซึ่งที่อื่นไม่สามารถเลียนแบบได้ คณะกรรมการศูนย์ศาลาเม็งจึงมีแนวทางในการจัดทำในด้านการพัฒนาหมู่บ้านอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์ ด้วยการนำเอาอัตลักษณ์ของชุมชนดั้งเดิม ที่รวมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีวัฒนธรรมชุมชน สรรค์สร้างออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ผสมผสานกับแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่มีอยู่ ยกกระดับไปสู่แหล่งท่องเที่ยวใหม่เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวและใช้ผลิตภัณฑ์ภายในชุมชนต่างกันไป (Sala Meng Center Committee,

2021) จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีต่าง ผู้วิจัยได้นำเสนอกรอบแนวคิดของงานวิจัยเรื่องรูปแบบการเรียนรู้เพื่อสืบสานภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเซรามิกชุมชน จังหวัดลำปาง ดังนี้

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จึงใช้กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ตามวัตถุประสงค์การวิจัย จึงกำหนดวิธีการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเก็บข้อมูลสภาพปัจจุบันของกระบวนการสืบสานภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเซรามิกชุมชน จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แนวคำถามในการสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยแบบบันทึกภาคสนาม (Field note) โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 13 คน ประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1 ผู้ประกอบการเซรามิกชุมชน หมู่บ้านศาลาเม็ง อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง จำนวน 8 คน

กลุ่มที่ 2 ผู้สนับสนุนจากเทศบาลตำบลท่าผา อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง จำนวน 1 คน

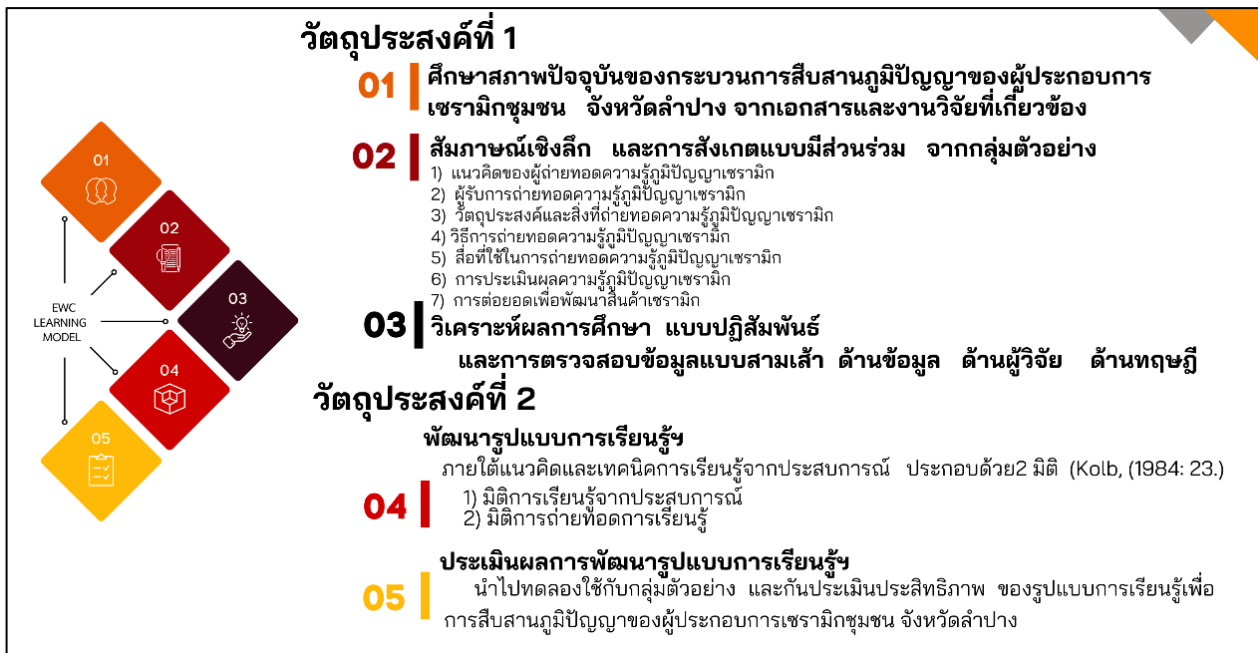
กลุ่มที่ 3 สำนักวัฒนธรรม จังหวัดลำปางกลุ่มที่ จำนวน 1 คน

กลุ่มที่ 4 ศูนย์อุตสาหกรรมเซรามิก จังหวัดลำปาง จำนวน 3 คน

นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยถ้อยคำ การบรรยาย ซึ่งจะเป็นส่วนหลักกับการนำเสนอด้วยภาพ ซึ่งเป็นส่วนเสริมให้การนำเสนอคมชัดและน่าสนใจจากข้อมูลแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบการเรียนรู้เพื่อการสืบสานภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเซรามิกชุมชนจังหวัดลำปาง โดยนำผลการศึกษาจากวัตถุประสงค์ที่ 1 มาเป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบภายใต้แนวคิดและเทคนิคการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory: ELT) ประกอบด้วย 2 มิติ ดังนี้ (Kolb, (1984,P. 23) มิติที่ 1 มิติการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Cycle: ELC) มิติที่ 2 มิติการถ่ายทอดการเรียนรู้ (Kolb's learning styles) และนำรูปแบบการเรียนรู้เพื่อการสืบสานภูมิ

ปัญญาของผู้ประกอบการเซรามิกชุมชนจังหวัดลำปาง ไปจัดอภิปรายกลุ่ม (Focus Group Discussion) กับกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเพื่อรับรองรูปแบบที่พัฒนาขึ้น สามารถสรุปเป็นขั้นตอนการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 4 ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบการเรียนรู้เพื่อการสืบสานภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเซรามิกชุมชนจังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 วัตถุประสงค์ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยมีผลการวิจัยดังนี้

1) ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาสภาพปัจจุบันของกระบวนการสืบสานภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเซรามิกชุมชนจังหวัดลำปาง ซึ่งได้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้ประกอบการเซรามิกชุมชน หมู่บ้านศาลาเม็ง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง กลุ่มที่ 2 ผู้สนับสนุนจากเทศบาลตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง กลุ่มที่ 3 สำนักวัฒนธรรม จังหวัดลำปาง กลุ่มที่ 4 ศูนย์อุตสาหกรรมเซรามิก จังหวัดลำปาง ในการสะท้อนผลสภาพปัจจุบันของกระบวนการสืบสานภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเซรามิกชุมชนจังหวัดลำปาง พบว่า กระบวนการสืบสานภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเซรามิกชุมชนจังหวัดลำปาง ใช้กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ 8 ปัจจัย ดังนี้ ปัจจัยที่ 1 ด้านพื้นที่ : พื้นที่ในการผลิตเซรามิกจะใช้บริเวณบ้านในการจัดตั้งโรงงาน โดยใช้พื้นที่ที่ว่างของบ้านทำโรงงาน ปัจจัยที่ 2 ด้านข้อมูล : ผู้ถ่ายทอดความรู้ก่อนที่จะมาตั้งโรงงานได้เข้าไปเป็นลูกจ้างในโรงงานเซรามิกต่างๆ ที่อยู่ตามตัวเมืองของจังหวัดลำปาง แล้วใช้วิธีการจดจำสอบถามและขอย้ายไปแผนกต่างเพื่อจดจำหรือกลับจดบันทึกไว้ ปัจจัยที่ 3 ด้านองค์ความรู้ : เกิดจากการลงปฏิบัติจริงโดยการไปเป็นลูกจ้างของโรงงานต่างๆ ในตัวเมืองลำปางและจดจำบันทึกสรวุองค์ความรู้ต่างๆเก็บไว้ ปัจจัยที่ 4 ด้านวิธีการถ่ายทอดถ่ายทอด : ผู้ถ่ายทอดจะถ่ายทอดเฉพาะในครอบครัวให้ลูกให้หลานที่มีความต้องการที่จะทำเซรามิกหรือให้ลูกหลานเป็นเจ้าของ ปัจจัยที่ 5 ด้านผู้รับการถ่ายทอดความรู้ : ผู้รับการถ่ายทอดจะได้ศึกษาเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในโรงงานของตนเอง โดยผู้สอนคือบุคคลใน

ครอบครัวที่ได้ไปทำในโรงงานต่างๆของจังหวัดลำปางมาสาธิตให้เห็นกระบวนการผลิตและให้ผู้รับการสืบสานปฏิบัติตาม ปัจจัยที่ 6 ด้านผลการถ่ายทอดความรู้ : เป็นการสาธิตขั้นตอนต่างๆ จากผู้ถ่ายทอดโดยตรง และให้ผู้รับการสืบสานลงมือฝึกปฏิบัติจริง พร้อมกับบันทึกทำเป็นวิดีโอในแต่ละขั้นตอนของการผลิตเซรามิค ปัจจัยที่ 7 ด้านการสืบสาน : สืบสานผ่านการจดบันทึก จากขั้นตอนการสาธิตและการลงมือปฏิบัติจริงจนเกิดความชำนาญ ปัจจัยที่ 8 ด้านข้อมูลอื่นๆ : ศึกษาเอกสารตำราและสืบค้นข้อมูลจากหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องในเรื่องการผลิตเซรามิก เข้าร่วมกับหน่วยงานที่ภาครัฐให้การสนับสนุน เช่น หน่วยงานวัฒนธรรม หน่วยงานศูนย์อุตสาหกรรมเซรามิกจังหวัดลำปาง เทศบาลตำบลท่าผา ศูนย์การเรียนรู้ของผู้ประกอบการเซรามิคชุมชนสาระเม็ง อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง และส่งเสริมการจัดงานเซรามิคแฟร์ของจังหวัดลำปาง โดยเอาเซรามิค นำไปสู่การจัดตั้งบริษัทเพื่อหาตลาดส่งออกและให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาอุตสาหกรรมของชุมชนหมู่บ้านให้เป็นสินค้า OTOP 1 ผลิตภัณฑ์ 1 ตำบล เพื่อส่งขายในประเทศและส่งออกไปยังต่างประเทศ เป็นการสืบสานและต่อยอดภูมิปัญญาเซรามิกต่อไป

2) สร้างรูปแบบการเรียนรู้เพื่อการสืบสาน ภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเซรามิคชุมชนจังหวัดลำปาง จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงได้นำมาเป็นแนวทางการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เพื่อการสืบสานภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเซรามิคชุมชนจังหวัดลำปาง ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นการถ่ายทอดองค์ความรู้ : เริ่มต้นตั้งแต่การให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ ได้ฝึกการสะท้อนคิด และสรุปหลักการเหตุผลจนเกิดเป็นความรู้ใหม่ของตน ซึ่งมีวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ในขั้นตอนนี้ที่ 1 ดังนี้

2.1) การบอกเล่าบรรยายด้วยวาจา : เป็นวิธีการที่ผู้ถ่ายทอดเป็นฝ่ายบอกเล่า อธิบาย หรือถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์สั่งสมของตนให้แก่ผู้รับการถ่ายทอดในรูปของคำพูดโดยผู้ถ่ายทอดจะต้องเป็นฝ่ายเตรียมเนื้อหาที่จะพูด วิธีนี้ผู้ถ่ายทอดจะมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ให้ความรู้ ส่วนผู้รับการถ่ายทอดจะเป็นผู้รับฟังและจดจำความรู้หรือบันทึกสาระสำคัญต่าง ๆ ที่ได้รับฟังตามไปด้วย

2.2) การสาธิต : เป็นวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ผู้ถ่ายทอดแสดงหรือกระทำพร้อมกับการบอก หรือ อธิบายเพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอดได้ประสบการณ์ตรงในเชิงรูปธรรม ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจวิธีการ ขั้นตอน และสามารถปฏิบัติได้ การสาธิตที่นิยมใช้ในการถ่ายทอดภูมิปัญญา คือ การสาธิตวิธีการและการสาธิตประกอบการบรรยาย

2.3) การปฏิบัติจริง : เป็นวิธีการถ่ายทอดที่ผู้รับการถ่ายทอดลงมือกระทำจริงในสถานการณ์ที่เป็นอยู่จริง โดยผู้ถ่ายทอดเป็นผู้คอยแนะนำ ตรวจสอบและแก้ไข เพื่อให้กระบวนการปฏิบัติถูกต้องตามขั้นตอน และได้ผลงานตามที่ต้องการด้วยวิธีการนี้ผู้รับการถ่ายทอดจะได้เรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ไปทีละเล็กละน้อย

2.4) วิธีถ่ายทอดโดยให้เรียนรู้จากสื่อด้วยตนเอง : เป็นวิธีที่จัดเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ภูมิปัญญาในรูปของสื่อประสมที่ เอื้อต่อการเรียนรู้และทำความเข้าใจด้วยตนเองมากที่สุด เช่น บทเรียนแบบโปรแกรม ศูนย์การเรียนรู้ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน เป็นต้น

2.5) วิธีถ่ายทอดโดยจัดในรูปของแหล่งเรียนรู้ : เป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่จัดเป็นแหล่งเรียนรู้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ ตลาดนัดภูมิปัญญา เป็นต้น โดยจัดเป็น แหล่งสำหรับการเรียนรู้ ถ่ายทอดภูมิปัญญาที่เปิดกว้างสำหรับทุกคนเข้าไปศึกษาหาความรู้ได้ตลอดเวลา การถ่ายทอดโดยวิธีนี้อาจรวมถึงการใช้วัสดุสัญลักษณ์ในรูปของตำราต่างๆ ที่บันทึกไว้ด้วย

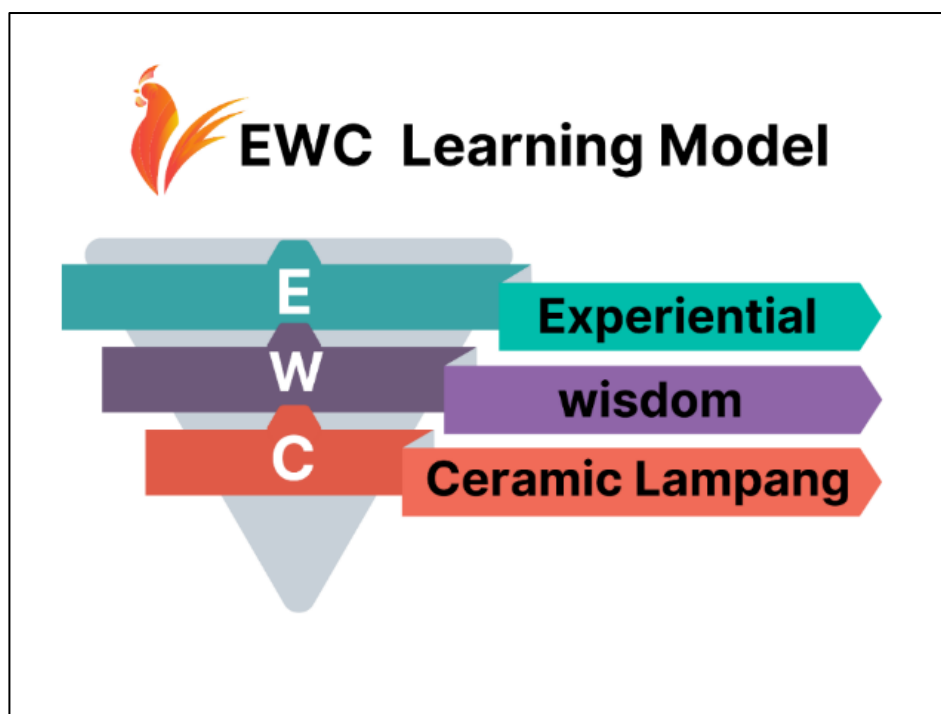
2.6) วิธีถ่ายทอดโดยใช้การแสดงพื้นบ้านเป็นสื่อ : เป็นวิธีที่ใช้การแสดงที่ชาวบ้านนิยมชมชอบเป็นสื่อในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ทางภูมิปัญญา โดยที่ผู้รับการถ่ายทอดจะได้รับความเพลิดเพลินไปพร้อม ๆ กับการเรียนรู้

2.7) วิธีถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยบันทึกองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์ เช่น ตำราต่าง ๆ และในรูปแบบของสื่ออื่น ๆ เช่น วิดีทัศน์ในรูปแบบของวีซีดี/ดีวีดี เทปเสียง หรือแผ่นซีดีเสียง รวมถึงเว็บไซต์ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้และสืบสานภูมิปัญญาต่อไป ไม่ให้สูญหาย

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการปรับประยุกต์ : การฝึกการนำเอาความรู้ใหม่ไปลองปฏิบัติอีกครั้ง ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน ให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนกระบวนการต่างๆ เหล่านี้บ่อยขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดความชำนาญมากขึ้น จะเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งในระดับ undergraduate, postgraduate และ life long learning ต่อไปในอนาคต

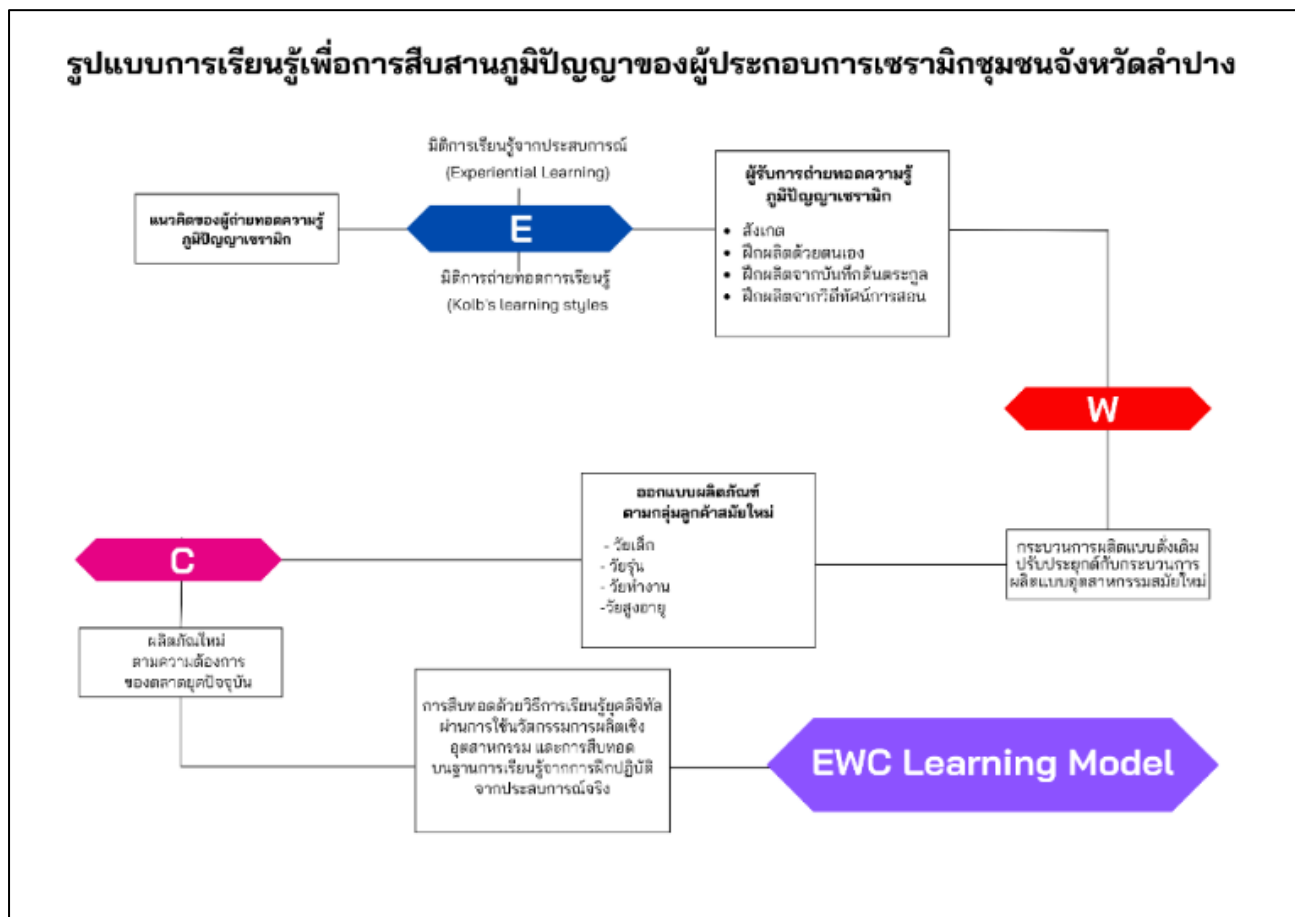
ขั้นตอนที่ 3 ขั้นการสืบทอด : ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจะต้องสืบทอดองค์ความรู้ไปจนถึงช่วงเวลาหนึ่งและจะต้องหาผู้สืบสานภูมิปัญญาการทำเซรามิกเหมือนลำปางต่อไป

จากขั้นตอนข้างต้นผู้วิจัยจึงได้พัฒนารูปแบบการเรียนรู้เพื่อการสืบสานภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเซรามิกชุมชน จังหวัดลำปาง หรือ EWC Learning Model ดังนี้

ภาพที่ 5 รูปแบบการเรียนรู้เพื่อการสืบสานภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเซรามิกชุมชน จังหวัดลำปาง (EWC Learning Model)

จากภาพเป็นกระบวนการที่สร้างขึ้นเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเซรามิกชุมชนจังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งกับการเรียนรู้เพื่อสืบทอด สืบสาน รักษา ต่อยอด ปรับประยุกต์ พัฒนาผู้ประกอบการเซรามิกจังหวัดลำปางให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการนำองค์ความรู้ในอดีตมาพัฒนาร่วมกับองค์ความรู้ของการจัดระเบียบโลกใหม่ ที่ต้องพัฒนาผู้ประกอบการธุรกิจให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีสมรรถนะของการเป็นผู้ประกอบการในยุคดิจิทัลเพิ่มขึ้น ซึ่งมีขั้นตอนการเรียนรู้ดังนี้

ภาพที่ 6 ขั้นตอนการของรูปแบบการเรียนรู้เพื่อการสืบสานภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเซรามิกชุมชน จังหวัดลำปาง (EWC Learning Model)

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้พบว่า ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของกระบวนการสืบสานภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเซรามิกชุมชน จังหวัดลำปาง จากการศึกษาข้อมูลสภาพปัจจุบันของกระบวนการสืบสานภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเซรามิกชุมชน จังหวัดลำปาง ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้จะใช้พื้นที่ในบ้านของตนเองเป็นพื้นที่การผลิตเซรามิก และในขณะเดียวกันพื้นที่ดังกล่าวจะเป็นพื้นที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้สืบทอด โดยใช้วิธีการจดจำ สอบถาม และฝึกให้ลงมือทำเพื่อให้เกิดการจดจำ ซึ่งผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาการทำเซรามิกจะถ่ายทอดเฉพาะ คนในครอบครัวเท่านั้น และผู้ถ่ายทอดคือบุคคลในครอบครัว สอดคล้องกับ Somluk Pantiboon (2023) กล่าวว่า การฝึกอบรมชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียงและนักเรียนในท้องถิ่นให้เป็นช่างปั้นดินเผาที่มีฝีมือคือการรับใช้ผู้คนและสังคมเป็นการช่วยสังคมส่วนหนึ่ง เพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อยอด สอดคล้องกับ Watchara Wachirapattarakul (2016) กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในงานต่างๆ และให้คงความเป็นเอกลักษณ์ของเครื่องเคลือบดินเผาอย่างลงตัว คุณลักษณะพิเศษที่เป็นลักษณะเฉพาะของการสร้างสรรค์ที่โดดเด่นและเห็นได้อย่างชัดเจน ลักษณะรูปแบบของผลงาน ไม่มีขีดจำกัดในด้านรูปร่าง รูปทรง และเทคนิคในการตกแต่ง สามารถออกแบบและสร้างสรรค์ผลงานได้อย่างหลากหลายตามจินตนาการอย่างเสรีตามวัตถุประสงค์ ที่ต้องการแต่ยังคงยึดหลักการออกแบบตามแนวคิดและแรงบันดาลใจจากเครื่องเคลือบดินเผา และสอดคล้องกับ Peera Manatat (1999) กล่าวว่า พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดลำปางไว้ว่า ภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์ มรดกทางธรรมชาติวัฒนธรรม ภูมิปัญญาเทคโนโลยี เป็นหลักฐานอ้างอิงของผู้ที่สนใจศึกษา และเป็น การกระตุ้นให้ตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาของ บรรพบุรุษ และมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในพื้นฐาน ทางวัฒนธรรมของตนเองอันจะส่งผลไปสู่การอนุรักษ์ เสริมและเผยแพร่ วัฒนธรรมที่งดงามให้คงอยู่สืบไป

ผลการสร้างรูปแบบการเรียนรู้เพื่อการสืบสานภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเชรามิกชุมชนจังหวัดลำปาง เป็นกระบวนการที่สร้างขึ้นเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเชรามิกชุมชนจังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งกับการเรียนรู้เพื่อสืบทอด สืบสาน รักษา ต่อยอด ปรับประยุกต์ พัฒนาผู้ประกอบการเชรามิกจังหวัดลำปางให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการนำองค์ความรู้ในอดีตมาพัฒนาร่วมกับองค์ความรู้ของการจัดระเบียบโลกใหม่ ที่ต้องพัฒนาผู้ประกอบการธุรกิจให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีสมรรถนะของการเป็นผู้ประกอบการในยุคดิจิทัลเพิ่มขึ้น ภายใต้การเรียนรู้จากประสบการณ์ ด้วยรูปแบบการเรียนรู้เพื่อการสืบสานภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเชรามิกชุมชน จังหวัดลำปาง (EWC Learning Model) โดยการนำความรู้ ความคิดด้านการผลิตเชรามิก ที่สืบทอดมาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ตามวิถีของตลาดทางธุรกิจเชรามิก ภายใต้ มิติการสืบสานภูมิปัญญาที่สำคัญ 2 มิติ มิติการเรียนรู้จากประสบการณ์ และ มิติการถ่ายทอดการเรียนรู้ของผู้ประกอบการเชรามิกชุมชนจังหวัด บ้านศาลาเม้ง หมู่ที่ 9 ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง สอดคล้องกับ Ratchaphon Patchapibul (1995) กล่าวว่า กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรม ถ่ายทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนกันระหว่างผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด ทำให้ผู้ให้สามารถถ่ายทอดความรู้ด้านต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงไว้ได้ อีกด้านหนึ่ง ผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการถ่ายทอด ได้แก่ พ่อแม่ และญาติพี่น้องที่มีความรู้เป็นผู้ให้การถ่ายทอดต่อบุตรหลาน สอดคล้องกับ Watchara Wachirapattarakul (2016) กล่าวว่า การสร้างสรรค์ผลงานของที่ระลึกเชรามิก รูปแบบใหม่ที่มีคุณค่าทางความงามและสุนทรียศาสตร์รวมไปถึงประโยชน์ใช้สอยได้อย่างครบถ้วนและเป็นจุดเริ่มต้น ที่น่าสนใจหากมีการพัฒนางานวิจัยอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดผลในเชิงพาณิชย์ได้ในอนาคตต่อไป และสอดคล้องกับ Rasamee Choosongdet (2010) กล่าวว่า การจัดการมรดกทางวัฒนธรรม อย่างยั่งยืนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน บนพื้นฐานความสัมพันธ์กับชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และผู้นำศาสนา เป็นกลไกสำคัญในการทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากผลการวิจัยข้างต้นก่อให้เกิดองค์ความรู้จากการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ฯ ที่สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีส่งเสริมการสืบสานภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเชรามิกชุมชน จังหวัดลำปาง เป็นรูปแบบที่พัฒนาขึ้นจากแนวคิดทฤษฎี เพื่อใช้เป็นแนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเป็นระบบ ก่อให้เกิดรูปแบบการเรียนรู้เพื่อการสืบสานภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเชรามิกชุมชน จังหวัดลำปาง (EWC Learning Model) ที่สามารถนำไปพัฒนาและต่อยอดกระบวนการสืบสาน สืบทอด และต่อยอดสินค้าเชรามิกในอนาคตต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) ผู้ประกอบการธุรกิจเชรามิกชุมชนได้รูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อการสืบสานภูมิปัญญาการผลิตเชรามิก จังหวัดลำปาง สามารถนำรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ที่ได้ไปพัฒนาแนวทางในการพัฒนาสินค้าภูมิปัญญาที่สามารถปรับตัวให้ดำรงอยู่ได้ท่ามกลางบริบทการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

2) ผู้ประกอบการธุรกิจเซรามิกชุมชน นำความรู้ที่ได้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันสู่การพัฒนาสินค้าภูมิปัญญาของผู้ประกอบการเซรามิกชุมชน จังหวัดลำปาง ได้อย่างยั่งยืน ผ่านการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดในยุคดิจิทัล กับการพัฒนาสินค้าภูมิปัญญาในการพัฒนาระดับธุรกิจสู่ตลาดส่งออก

3) หน่วยงานต่างๆในจังหวัดลำปาง สามารถนำรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อการสืบสานภูมิปัญญาการผลิตเซรามิก จังหวัดลำปาง ไปเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เซรามิกชุมชนให้มีกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

1) สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ด้านต่างๆ ให้กับหน่วยงานการศึกษาในระบบ เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาเซรามิกต่อไป

2) สามารถนำไปเป็นแนวทางการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ให้กับศึกษานอกระบบ เพื่อสร้างกรอบการเรียนรู้การสืบทอดภูมิปัญญาเซรามิก ให้กับผู้เรียนได้นำความรู้ไปพัฒนาตนเองสู่การต่อยอดในอนาคตต่อไป

3) สามารถนำไปเป็นแนวทางการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ สำหรับการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านต่างๆต่อไป

References

- Ceramic S.T.C. (2023). *History of ceramics*. Lampang: Ceramic S.T.C.
- Kolb, D.A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, NJ : Prentice Hall.
- Thienprapakul, P. (2014). *The transmission of local wisdom. pottery molding youth, Ban Sala Meng, Village No. 9, Tha Pha Sub-district, Ko Kha District, Lampang Province and schools Mae Phrik Witthaya*. Khon Kaen : Khon Kaen University.
- Manatat, P. (1999). *Culture, historical development, identity and wisdom. and clay texture, cast in decorative industrial style*. Buriram : Buriram Rajabhat University.
- Patpiboon, R. (1995). *The process of transferring weaving culture. of the Thai Song Dam people*. Chiang Mai : Chiang Mai University.
- Choosongdet, R. (2010). *Sustainable Search and Management of Cultural Heritage in Pai-Pang Mapha- District. Khun Yuam, Mae Hong Son Province, Phase 3*. Bangkok: Office of the Promotion Committee Science, Research and Innovation (TSRI).
- Pantiboon, S. (2023). *Sculpture to the art of living*. Chiang Rai : LOCATION & CONTACT.
- Sala Meng Center Committee (2021). *Guidelines for the development of industrial villages.creative*. Lampang : Sala Meng Center Committee.
- Science Park, T. (2001). *Thai Wisdom*. Bangkok : Technology Center National Electronics and Computers.
- Wachirapattarakul, W. (2016). *Further development and transfer of local wisdom. Making pottery*. Bangkok : Porcelain Industry Development Center.

